

СИЛАБУС навчальної дисципліни

Етнопедагогіка

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, АРХЕОЛОГІЇ ТА
КРАЄЗНАВСТВА

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

Викладач

Контакти

Магістр
01 Освіта / Педагогіка
014 Середня освіта (історія)
Середня освіта (історія)
3
І рік, I семестр
дисципліна за вибором
згідно з розкладом
українська
щовівторка 13.05–14.20 (113 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на платформах
ZOOM та Google-class).
кандидат педагогічних наук, доцент
Юда Лариса Анатоліївна
E-mail: lorachernigiv@ukr.net
Facebook Messenger: Лариса Юда

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Коротка анотація до дисципліни. «Етнопедагогіка» є дисципліною за вибором. Опанування даною дисципліною сприяє інтеграції народної педагогіки, етнопедагогіки та класичної педагогічної науки, є вагомим чинником розвитку педагогіки сучасної національної школи.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Основні етапи розвитку етнопедагогіки як науки.

Змістовий модуль 2. Основні аспекти змісту етнопедагогіки як науки.

Змістовий модуль 3. Напрями виховання в етнопедагогіці.

Мета курсу «Етнопедагогіка» полягає у вивченні джерел народної педагогіки, традицій родинного та сімейного виховання, етногенезу народно-педагогічних ідей, дослідженні історичного аспекту становлення народної педагогіки як науки та у виробленні шляхів реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній науково-педагогічній практиці.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- вироблення наукового бачення етнопедагогіки як першооснови педагогічної науки;
- усвідомлення здобувачами освіти української етнопедагогіки як основи розвитку українського шкільництва;
- ознайомлення з основними завданнями, джерелами та літературою курсу «Етнопедагогіка»;
- пробудження і розвиток інтересу до народних засобів виховання, до традицій етнопедагогіки;
- формування уявлення про основні складові української етнопедагогіки: родинознавство (фамілологію), українське народне дитинознавство, народну родинну (батьківську) педагогіку, українське народне навчання, українську педагогічну деонтологію;
- опанування здобувачами освіти народними засобами виховання, традиціями етнопедагогіки;
- залучення здобувачів освіти до практичного втілення етнопедагогічних традицій у сучасний навчально-виховний процес.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність цінувати українську культуру і мультикультурність у суспільстві, діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.
ЗК 3	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. Здатність до прийняття ефективних рішень, мотивування людей до досягнення спільної мети та відповідального ставлення до професійних обов'язків.
ЗК 4	Здатність до неперервного навчання, опанування нових знань та способів мислення з високим ступенем автономії.
ЗК 6	Здатність ефективно використовувати усно/письмово державну мову в усіх сферах суспільного життя, іноземну мову для професійного спілкування та розуміння іншомовних професійних текстів.
ЗК 7	Здатність виявляти ініціативу у професійній сфері, проводити інноваційну діяльність, управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
ФК 2	Здатність здійснювати наукові дослідження на засадах академічної доброчесності, опрацьовувати наукові та інформаційні джерела з педагогіки та історії, здатність до написання доповідей, статей.

ФК 6	Здатність забезпечувати учням здобуття освіти державною мовою, формувати їх мовно-комунікативні уміння.
ФК 7	Здатність доносити знання до учнів закладів загальної середньої освіти, формувати мотивацію та організовувати їхню пізнавальну діяльність при трансляції знань з історії.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основні етапи розвитку етнопедагогіки як науки												
Тема 1. Вступ. Предмет, зміст і завдання курсу “Етнопедагогіка”	12	2	2			8	12	2				10
Тема 2. З історії розвитку української етнопедагогіки.	12	2	2			8	10					10
Разом за змістовим модулем 1	24	4	4			16	22	2				20
Змістовий модуль 2. Основні аспекти змісту етнопедагогіки як науки												
Тема 3. Трагування в українській народній педагогіці суті й мети виховання.	10	2				8	10					10
Тема 4. Народнопедagogічна навчально-виховна система українців	10		2			8	12	2				10
Тема 5. Структура української народної педагогіки.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 6. Українське родинознавство. Фамілологія	12	2	2			8	12		2			10
Разом за змістовим модулем 2	44	6	6			30	46	2	4			40
Змістовий модуль 3. Напрями виховання в етнопедагогіці												
Тема 7. Виховні орієнтири української народної педагогіки.	12	2	2			8	12	2				10
Тема 8. Народна педагогіка і сучасна українська національна система	10	2	2			6	10					10

виховання.												
Разом за змістовим модулем 3	22	4	4			14	22	2				20
Разом	90	14	16			60	90	6	4			80

Тематика практичних занять

Модуль I

Тема 1. Рід, родина, родовід в уявленнях українського народу

План:

1. Поняття „рід”, „родина”, „родовід” в уявленнях українського народу.
Дерево роду. Символи роду.
2. Наш родовід: хто, кому, ким доводиться.
3. Історія моєї сім’ї. Мій родовід. Моє родинне дерево.
4. Історія мого прізвища.
5. Святині, обереги моєї сім’ї.

Тема 2. Школа і освіта Запорізької Січі як колыска і джерело народної педагогіки

План:

1. Відомості про школу і освіту Запорізької Січі, зміст і форми її діяльності.
2. Козацький виховний ідеал. Традиції духовно-морального виховання козаків.
3. Школи козацького мистецтва.
4. Рідна мова і народні традиції в козацьких школах.
5. Значення козацької педагогіки для розбудови сучасної української національної школи.

Модуль II

Тема 3. Виховний ідеал української етнопедагогіки

План:

1. Сутність понять „ідеал”, „виховний ідеал” в педагогічній науці та етнопедагогіці.
2. Втілення виховного ідеалу українців в білинах, легендах, переказах періоду Київської Русі.
3. Розкриття виховного ідеалу української етнопедагогіки в героїчному епосі доби козаччини.
4. Трагування в українській літературі образів повстанця, січового стрільця, борця за незалежність України.
5. Образ жінки в українській літературі.

Тема 4. Усна народна творчість як засіб виховання в українській етнопедагогіці

План:

1. Виховне значення української параміографії (прислів’їв, приказок).
2. Українські народні загадки, лічилки, скоромовки як засоби розумового виховання в етнопедагогіці.
3. Потішки і пестушки як засіб формування світогляду дитини.
4. Народна казка – золотий фонд української етнопедагогіки.
5. Виховне значення українського дитячого фольклору.

Тема 5. Українська народна гра як засіб виховання в українській етнопедагогіці

План:

1. Класифікація і оцінка виховного значення українських народних ігор у вітчизняній педагогіці.

2. Народні ігри перших років життя дитини. „Пальчикові” ігри.
3. Дидактичні ігри. Народна гра яз способ виховання розумової активності дітей.
4. Обрядові та звичаєві ігри. Ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.
5. Народні рухливі ігри як засіб і метод фізичного виховання.

Тема 6. Провідні завдання родинного виховання

План:

1. Завдання та зміст родинного виховання. Функції сім'ї.
Шлюб і сім'я як осередок виховання.
2. Мати й батько як осередок першовихователі.
3. Дідусі й бабусі як вихователі своїх онуків.
4. Традиції родинного виховання і сучасна виховна робота школи.

Тема 7. Напрями виховання в народній педагогіці

План:

1. Практика духовно-морального виховання.
2. Шляхи і засоби розумового виховання в народній педагогіці.
3. Провідні ідеї і традиції трудового виховання.
4. Тілесне і фізичне виховання.
5. Погляди на красу та прилучення дітей до прекрасного.

Тема 8. Традиційні ініціації українців

План:

1. З історії питання. Ініціації давніх слов'ян.
2. Молодіжні громади. Ініціації цехових ремісників.
3. Традиційні ініціації української молоді.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закл. Київ: Унісерв, 2000. 191 с.

Волков Г. Н. Этнопедагогика: Учебник для студентов средних и высших педагогических учебных заведений / Г. Н. Волков. Москва: Издательский центр „Академия”, 1999. 168 с.

Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ: Либідь, 2006. 256 с.

Державна національна програма “Освіта” (Україна – XXI ст.). Київ: Райдуга, 1994. 62 с.

Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання: Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ: Знання, 2006. С. 284–316.

Лозко Г. С. Українське народознавство / За ред. Г. С. Лозко. 3-е вид. Харків: Видавництво „Див”, 2005. 472 с.

Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко / За ред. О. О. Любара. Київ: Т-во „Знання”, КОО, 2003. 450 с.

Маєвська Л. М. Етнопедагогіка: Навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ плюс, 2019. 288 с.

Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: Навчальний посібник / В. А. Мосіяшенко. Суми: Університетська книга, 2019. 175 с.

Стельмахович М. Г. Мудрість народної педагогіки. Київ, 1980. 48 с.

Стельмахович М. Г. Народна дидактика. Київ: Т-во Знання, 1985. 48 с.

Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ: Радянська школа, 1985. 312 с.

Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка: Навчальний посібник / М.Г. Стельмахович. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.

Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка: Навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.

Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство. Київ: Т-во „Знання” України, 1991. 48 с.

Стельмахович М. Г. Програма з українського родинознавства (фамілістики) для IX класу. *Рідна школа*. 1993. № 8. С. 21–26.

Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.

Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник / Ред. кол. А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна [та ін]. Київ: Либідь, 1993. 256 с.

Українська родина: Родинний і громадський побут / Упорядник Лідія Орел. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. 424 с.

Юда Л. Практикум з етнопедагогіки: Навчально-методичний посібник для студентів. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2012. 272 с.

Додаткова література:

Апанович О. Школи в Запорізькій Січі. *Українське слово*. 1996. 14 листопада. С. 12.

Бабишин С. Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – перша пол. XIII ст.). Київ: Вища школа, 1973. 88 с.

Бондарик М. В. Використання надбань народної педагогіки в процесі вирішення проблем трудового виховання дітей дошкільного віку. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*. Глухів, 2003. Вип. 2. С. 93–97.

Боряк О. Бабка-повитуха в контексті «полювання на відьом» українсько-західноєвропейські паралелі. *Соціум*. 2003. 3. С. 249–262.

Ващенко Г. Виховний ідеал: Записки виховника. Полтава: Ред. г-ти „Полтавський вісник”, 1994. 191 с.

Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка. Київ: Товариство „Знання”, 1990. 48 с.

Грінченко Б. Якої нам треба школи. Київ: Криниця, 1917. 45 с.

Грушевський М. С. Про українську мову та українську школу. Київ: Веселка, 1991. 45 с.

Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ: Либідь, 2006. 256 с.

Давня українська література: Хрестоматія. Київ: Освіта, 1992. 576 с.

Духнович О. В. Твори: в 4 – х т. Пряшев: Відділ укр. літ., 1989. Т. 3. 605 с.

Заглада Н. Побут селянської дитини. Київ, 1929. 186 с.

Кириченко О. В. Козацька педагогіка: розробки занять, сценарії виховних заходів, методичні рекомендації. Харків: Вид. група „Основа”: „Триада +”, 2008. 192 с.

Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу: Історико-етнографічний нарис. Київ: Наукова думка, 1968. 198 с.

Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко / За ред. О. О. Любара. Київ: Т-во „Знання”, КОО, 2003. 450 с.

Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди: [Збірник статей] / Ред. колегія: О. Г. Дзеверін. Київ: Вища школа, 1972. 246 с.

Погрібний А. Г. Борис Грінченко. Нарис життя і творчості. Київ: Дніпро, 1988. 268 с.

Русова С. Ф. Мої спомини. Львів, 1937. 280 с.

Русова С. Ф. Нова школа. Київ, 1914. 24 с.

Сковорода Г. С. Повне зібрання творів. У 2-х т. Київ: Наукова думка, 1973. Т. 1. 532 с.; Т. 2. 576 с.

Скуратівський В. Посвіт: Художні оповіді, новели / В. Скуратівський. – К.: Молодь, 1988. – 176 с.

Скуратівський В. Т. Берегиня: Художні оповіді, новели. Київ: Рад. письменник, 1988. 278 с.

Скуратівський В. Покуть. Київ: Фірма „Довіра”, 1992. 235 с.

Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ, 1978. 263 с.

Сявавко Є. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ: Наукова думка, 1974. 151 с.

Сявавко Є. І. Школа, яка завжди з нами: (Народна педагогіка про виховання дітей). *Наука і суспільство*. 1980. № 1. С. 24–25.

Ткач М. Дерево роду. Київ: МПП “Анфас”, 1995. 107 с.

Уроки з народознавства: Посібник / Упорядн. М. Дмитренко, К. Дмитренко. Київ: Ред. часопису «Народознавство», 1995. 224 с.

Ушинський К.Д. Про народність в громадському вихованні. *Ушинський К.Д. Вибрані пед. твори. В 2-х томах. Т. 1*. Київ: Радянська школа, 1983. С. 43–104.

Черепанова С. О. Філософія родознавства: Навч. посіб. / Передмова проф. В. Г. Скотного. Київ: Т-во „Знання”, КОО, 2008. 460 с.

Юда Л.А. Етнопедагогічні основи гендерної рівності в історії українських родинних виховних традицій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 80. Серія: педагогічні науки: Збірник*. Чернігів: ЧДПУ, 2010. № 80. С. 202–205.

Юда Л.А. Засоби етнопедагогіки в педагогічній спадщині С.Ф. Русової. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 93. Серія: педагогічні науки: Збірник*. Чернігів: ЧНПУ, 2011. № 93. С. 350–353.

Юда Л.А. Гендерна соціалізація дівчини в родинному і громадському побуті українців. Сьомі Сіверянські соціально-психологічні читання. Матеріали всеукраїнської наукової конференції (14 грудня 2016 р.). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка Випуск 142 серія: педагогічні науки: Збірник*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. С. 231–235.

Юда Л.А. Методологічні аспекти дослідження гендерних відносин в українській родині. *Проблем соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. Чернігів: ЧНТУ, 2017. № 2(10). С.117–123.

Електронні ресурси:

Братусь І. В. Українські народні дитячі ігри як засіб виховання. URL:

http://abetka.ukrlife.org/g_zasib.htm

Кісь О. Українська сільська молодь у дзеркалі гендерних відмінностей. URL:

<http://www.ji.lviv.ua/n24texts/kis-oksana.htm>

Концепція безперервної системи національного виховання. Київ, 1994. URL:

<http://studentam.net.ua/content/view/2238/97/>.

Концепція виховання у національній системі освіти. *Освіта України*. 1996. URL:

<http://ua.textreferat.com/referat-12402-8.html>.

Концепція національного виховання. *Освіта 1996. 7 серпня*. URL:

<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=56167&pg=4>.

Кудикіна Н. Українські народні рухливі ігри. URL: [http://www.chudo-v-](http://www.chudo-v-e.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=181:2009-06-24-21-47-25&catid=68:2009-04-21-21-59-10&Itemid=100)

[e.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=181:2009-06-24-21-47-25&catid=68:2009-04-21-21-59-10&Itemid=100](http://www.chudo-v-e.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=181:2009-06-24-21-47-25&catid=68:2009-04-21-21-59-10&Itemid=100)

Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Українські дитячі народні ігри. URL: <http://www.sdbua.net/materiale/doc.php?id=156>

Народні ігри – народні знання. URL: <http://about-ukraine.com/index.php?text=109>

Українські народні дитячі ігри як засіб виховання. URL: http://hata.profi.co.ua/2007/09/17/ukransk_narodn_ditjach_gri_jak_zasb_vikhovannja.html

Українські народні рухливі ігри як засіб досягнення фізичної досконалості студентства. URL:

http://hata.profi.co.ua/2007/09/17/ukransk_narodn_ditjach_gri_jak_zasb_vikhovannja.html

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати завдання самостійної роботи, розробляти презентації, брати участь у творчих проектах та культурно-освітніх заходах.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці проектної заявки забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на лекційному занятті	7	1	до 7
Робота на практичному занятті	8	4	до 32
Самостійна робота: Створення мультимедійних і відеопрезентацій, підготовка промов, проголошення промов, участь у рольових іграх, відвідування юридичних установ (з метою ознайомлення з юридичною риторикою) (вид роботи залежить від особливості теми заняття)	8	6-7	до 44
Контрольна робота	3	3	до 9
Усього:			до 100